

ERDÉLY.

AZ ELSŐ DOKTOROK.

Az alábbi beszéd azon az ünnepségen hangzott el, amelyen a Ferencz József-egyetem tanácsa arany diplomát adott át Agyagási Károlynak és Jancsó Benedeknek.

Két öreg ember áll önök előtt mélyen megindulva, szívökben a hála és köszönet érzésével eltelten. Harmadik társunkat betegsége akadályozta meg, hogy jelen lehessen. Lélekben ő is itt van s azért azt hiszem, hogy tolmácsolója lehetek az ő érzelmeinek és az ő gondolatainak is.

Ez a három öreg ember tizenegy lustrummal ezelőtt lépte át a *kolozsvári egyetem* kapujának küszöbét ez egyetem időben legelső hallgatóinak sorában. Ötven esztendeje mult, hogy átvettük doktori oklevelünket és az egyetem akkori kásságnak szenteljük az emberiség, nemzetünk és hazánk javára. És most, ötven Rector Magnificusa előtt fogadalmat tettünk, hogy életünket a tudományos munkával később a Ferencz József-Tudományegyetem tekintetes Tanácsa olyan nagy kitüntetésben részesít, amelyet egyedül csak az egyetem adhat meg volt tanítványainak, mikor az egyetemek régi és dicséretes szokását követve, nekünk ez ötvenedik évforduló emlékezetére arany doktori oklevelet adományoz.

Ebben a kitüntetésben sokkal nagyobb része van az isteni gondviselésnek, amely megengedte nekünk, hogy egy félszázadon keresztül becsületesen és tisztességben dolgozhassunk, mint csekély érdemeinknek, ha ugyan voltak ilyenek. Azt is érezzük, hogy a nagytekintetű Egyetemi Tanácsot ez elhatározásában egy nagy nevelői gondolat is vezette. Meg akarta mutatni jelenlegi hallgatóságának, hogy ez az egyetem nem tartja tanítói és nevelői kötelességét kimerítettnek azzal, ha tanítványait, mielőtt kibocsátaná az életbe, ellátja a legnemesebb, a legértékesebb szellemi és erkölcsi útravalóval, — hanem az Alma Mater, az édes anya szemével végig kíséri őket életök későbbi folyamán is, — örvendve sikereiknek, osztva örömeikben és résztvéve fájdalmaikban, amelyek következményei az emberi élettel együtt járó csalódásoknak.

Ebben az ünnepélyes órában lehetetlen, hogy lelki szemeinkkel vissza ne tekintsünk az egyetem életének első quinquenniumára, arra az időszakra, amelyben mi tanítványai voltunk. Ebben a quinquenniumban a kolozsvári egyetem hallgatóságának maximális száma körülbelül 350—360-ra rugott. Akkora szám, amelyről a jelen idő közvéleménye egész határozottsággal hajlandó lenne megállapítani, hogy ilyen csekélyszámú hallgatóságért nem érdemes egy olyan költséges intézményt fenntartani, mint az egyetem.

E 350 ifjúból, — ha szabad magamat is oda számítani — kilenc egyetemi nyilvános rendes, öt címzetes nyilvános rendkívüli és több magántanár lett. Többen voltak, kiket tudományos és irodalmi munkásságuk elismerésül a Magyar Tudományos Akadémia és a nagy irodalmi társaságok tagjaikká választottak. Még többen voltak, akik a közigazgatás, az oktatásügy, az igazságszolgáltatás és az egészségügy szolgálatában jutottak vezető állásokba. Ha a fát gyümölcseről lehet megismerni, akkor bátran elmondhatjuk, hogy a kolozsvári egyetem életének ez első öt éves korszakában sem termett rossz gyümölcsöket. Sőt nemcsak a magyarságot részesítette első termésének gazdagságából, hanem az Erdélyben lakó

két nemzetiséget: a szászt és a román is. Román nemzetiségű tanulótársaink közül, akiknek száma akkor alig rugott 25—30-ra, Romániának egy főtörvényszéki elnöke lett, ketten pedig a román költői irodalom jeleseivé lettek, akiknek egyike, Cosbuc György a román költészet legnagyobbjainak sorában foglal helyet.

Ebben az első quinquenniumban az egyetemnek minden olyan külső anyagi eszköze hiányzott, amelyeket ma megszoktunk az egyetemi tanítás eredményességének és a tudományos munkálkodás feltételének tekinteni. Jóformán nem volt semmi egyebe, mint tanári kara.

Ezek a tanárok azonban mindent pótoltak. Kötelességüket, mint apostoli hivatást fogva fel, nemcsak tanító mestereink, hanem nevelő apáink is voltak. Mikó Imre, mikor az egyetemet 56 évvel ezelőtt az uralkodó képviseletében megnyitotta, beszédében e szavakat mondotta: „A tudomány szövétnek, amely maga körül életadó világosságot és meleget terjeszt. Jaj annak, aki ezt a szövétneket a vak kezébe adja, mert az ott csóva lesz, amellyel felgyújtja feje fölött saját házát!” — A mi tanáraink, mikor a tudomány szövétnekét kezünkbe adták, szemünket is felnyitották, megtanítottak saját szemünkkel látni, saját fejünkkel gondolkozni és ítélni.

Egyik áldott emlékü tanárom, kinek fia később ez egyetem tanára lett s akinek unokája is ott ül ez egyetem tekintetes karának tagjai között, előadásai közben többször idézte Lessing e mondását: „Ha a Mindenható egyik kezében tartaná a kész igazságot, a másikban az igazság után való törekvést, én az utóbbit választanám“. A mi tanáraink lelkünkbe oltották az igazság után való törekvésnek szomjúságát. Megtanítottak az igazság keresésének módszerére, rászoktattak az objektív tudományos gondolkozásra és a kritikára. De nem állottak itt meg: megtanítottak arra is, hogy ne legyünk elfogulva saját igazságunkban, hanem legyünk türelemmel és megértéssel mások igazsága iránt még akkor is, ha az ellenkezőnk azzal, amit mi igazságnak ismertünk meg. Ily módon egy nagy erkölcsi elvvel — a türelem és a megértés elvével termékenyítették meg, a mi szigorúan tudományos és objektív kritikai gondolkozásunkat.

Igy, alakult meg már ebben az első quinquenniumban az a szellemi és erkölcsi légkör, amely valóságos karakterisztikája lett a kolozsvári egyetemnek, amelyet a későbbi tanári nemzedék nemcsak átvett az elődöktől, hanem gyarapított és gazdagabbá is tett s amely idő folytán nemes és drága hagyománya lett ennek az egyetemnek. Ez a szellemi és erkölcsi légkör, ez a féltve őrzött és ápoltnemes hagyomány tette a kolozsvári egyetemet világító Pharos-szá a magyar birodalom keleti felében, amely áldást hozó fényét és melegét egyformán osztotta szét faji és vallási különbség nélkül Erdély népeinek összeségére.

Egy nagy világtörténeti zivatar ezt az egyetemet a Szamos partjáról a mai Csonka-Magyarország földjére sodorta. És önök uraim, akik ekkor ez egyetem tanárai voltak, kénytelenek voltak az egyetemnek minden anyagi kincsét és minden földi gazdagságát ott hagyni az ellenség kezében, de magokkal hozták szent hagyomány és drága örökség gyanánt annak lelkét, annak szellemét, amely hivatva volt, úgy mint kezdetben, mindent pótolni. Ez a drága hagyomány, ez a szellemi és erkölcsi légkör volt az a nagy energia, amely Phönix-madár gyanánt hamvaiból feltámasztotta Csonka-Magyarországon a kolozsvári egyetemet. Ez a titkos hatású erő költöztette át a Szamos-parti Athént ide a Tisza partjára.

Hét évvel ezelőtt, mikor az ország főkormányzója megnyitotta az egyetem

második megalapításának ünnepét, nekem jutott a szerencse, hogy a régi tanítványok nevében üdvözölhessem a kolozsvári egyetem hamvaiból Phönixként újrakeletlét szegedi Ferencz József-Tudományegyetemét. Akkor azt mondtam: Ha szabad lenne életem munkásságának jutalmául valamit kérni az Istentől, azt kérném, hogy engedje meg, hogy ez egyetem harmadik megalapításának ünnepét is megérhessem, de ott, ahol ezelőtt közel félszázaddal, jelen voltam az elsőnél.

Azóta hét esztendő telt el. Az a szellem, az a nemes hagyomány, amit önök a kolozsvári egyetem drága örökségül magokkal hoztak Szegedre, ez idő alatt mélyen begyökerezett nemcsak Szeged város polgárságának, hanem a magyar Alföld népének szívébe is. Ez az egyetem itt már nem idegen többé. E város polgárságának és az Alföld magyar népének karjai ölelik át, hogy innen soha többé el ne eresszék, bármi történjék.

A mult emlékeztetének hatása alatt az öreg tanítványok lelke megfiatalodott és szívökben felcsendül a régi diák nóta: *Gaudeamus igitur!* — És mikor mélyen megindulva, szívünkben a hála és a köszönet érzésével elteltén átvesszük a Rector Magnificus kezéből aranydoktori oklevelünket és kilépünk ez egyetem kapuján nem annyira az életnek, mint inkább annak az ismeretlen tartománynak útjára, amelyből még soha sem tért vissza utazó, az öreg emberek gyengülő hangján ugyan, de ifjú lelkesedéssel szívünkben, búcsúzóul azt kiáltjuk, hogy ez az Alma Mater, ez az Universitas Scientiarum nemcsak *ad multos annos, sed per omnia saecula saeculorum vivat, crescat, floreat!*

(Szeged.)

Jancsó Benedek.

BÉKE A KIRÁLY PORAI FÖLÖTT?

„Béke a király porai fölött” című közleményünkre (Széphalom 1928: 3—4. szám) kaptuk az alábbi aláírás nélküli cikket, amelyet csak azért közlünk, hogy esetleges félreértéseket eloszlassunk.

Megdöbbenve olvastam a Széphalom múlt számában azt a néhány sort, amellyel *Béke a király porai fölött* c. közleményüket bevezették. Megdöbentett az az idézőjel, amibe az erdélyi lélek került s a hatsoros bevezetésből burkolt volta mellett is kihangzó gyanúsítás, amelynek igaztalan voltát — ha ugyan odaát olvashatják — minden erdélyi magyar testvérem joggal érezheti a maga sérelmének.

Még egy éve sincs, hogy elhagytam Erdélyt, ahol születtem, ahol egész eddigi életemet éltem s ahol kilenc évig ettem a kisebbségi sors sokszor könnyekkel sózott keserű kenyerét. Úgy érzem hát, hogy van némi jogom reflektálni erre a támadásra, melyre erdélyi magyar testvéreim érthető okokból nem reagálhatnak.

Az erdélyi magyarság az összeomlás után új hazája keretei közé beilleszkedve sem feledkezett meg pillanatra sem arról, hogy mivel tartozik az egyetemnek és magyarságnak. Ha ezt a dolog természeténél fogva nem is hangoztatja, lelkéből tíz év mondhatatlan szenvedései sem irtották ki ragaszkodását a magyar állami-